

MÉS ENLLÀ DEL BENEFICI : EXPLORANT ELS COSTOS CAPITALISME

Assaig que analitza l'impacte social i ecològic que comporta el capitalisme



Bardi, Ugo(2022):

"Before the Collapse: A Guide to the Other Side of Growth"

Derber, Charles; Suren Moodliar (2023):

"Dying for Capitalism: How Big Money Fuels Extinction and What We Can Do About It"

Chomsky, Noam; Marv Waterstone (2021):

"Consequences of Capitalism: Manufacturing Discontent and Resistance"

Marina Meng Orti Abadias

21/05/2025

1. Primera secció: Resum de les lectures

1.1 Bardi, Ugo(2022): *Before the Collapse: A Guide to the Other Side of Growth*

Abans del col·lapse: una guia per a l'altra cara del creixement és una lectura que estudia i intenta donar resposta, o si més no aproximar-se, a preguntes com “Què causa els col·lapses ? Per què és produeixen inesperadament? De quina manera s’han d’afrontar? L’autor del llibre, proposa l’estratègia Sèneca per tal d’abordar aquestes situacions. No obstant això, abans de profunditzar en aquest concepte, Bardi introdueix altres com els models de predicció, els sistemes complexos o la ciència del col·lapse.

Els col·lapses són una característica inherent dels sistemes complexos, no simples accidents o errors. Sosté que els sistemes sotmesos a pressió constant, ja sigui ecològica, econòmica o social, són propensos a col·lapsar. Bardi esmenta que la majoria dels éssers vius són sistemes complexos perquè presenten forts efectes de retroalimentació. Per fer-ho compara una pedra amb un gat: si donem una puntada a la primera, aquesta simplement rodarà. En canvi, si actuem sobre l’animal, el gat pot reaccionar de moltes maneres.

No només els éssers vius poden arribar a col·lapsar. Bardi, al llarg de la lectura fa distinció de diversos tipus: financer, natural, mineral, fam... fins i tot, parla del col·lapse de la societat.

Algunes de les idees que l’autor exposa en relació amb el tipus econòmic és que el deute no necessàriament ha de ser un concepte negatiu. És més, el deute és l’essència mateixa del diner (Innes, 1914), però el problema radica en l’acumulació d’aquesta sense possibilitat de retornar-la. El resultat es tradueix en una conversió del deute en insolvència.

En el llibre, Ugo Bardi resumeix la idea de Minsky en què “l’èxit engendra excessos”. Amb això vol dir que en èpoques de creixement, l’excés d’optimisme porta a endeutar-se excessivament provocant col·lapse financer.

En l’apartat "Fam, epidèmia i despoblació: l’apocalipsi zombi" s’esmenta que aquests factors poden portar a un col·lapse social apocalíptic. La fam, causada per la

sobreexplotació i la distribució desigual dels recursos, es veu agreujada per la recerca de beneficis del capitalisme. Les epidèmies es propaguen fàcilment en aquestes condicions, i a causa de la desnutrició i la manca de serveis de salut adequats, la producció i el consum es veuen greument perjudicats.

S'utilitza la metàfora de l'apocalipsi zombi per descriure aquest escenari, que, accentuat per les dinàmiques del capitalisme, poden portar a un col·lapse catastròfic de la civilització.

Bardi emfatitza la importància de fer servir models per entendre i preveure el comportament dels sistemes complexos. Així doncs, i en aquest context, els models són entitats que existeixen a la nostra ment i que ens ajuden a planificar i evitar els molts desastres que podrien esperar-nos (Bardi, 2022). Tot i això, també es destaquen les limitacions d'aquests models, especialment la seva incapacitat per preveure esdeveniments extrems i sobtats, com els “cignes negres”.

Una altra idea d'acord amb els models és que per molt bo que ho sigui, és inútil si no es creu en ell. Això passa en particular amb el canvi climàtic, els resultats del qual es rebutgen o s'accepten però no s'actua en conseqüència (Bardi, 2022).

Finalment, l'autor proposa l'estratègia Sèneca per fer front a aquestes situacions de caos. Resistir-se al col·lapse, de vegades, empitjora la situació, ja que la teoria explica que sovint aquestes situacions són la forma que té l'univers per desfer-se d'allò vell per deixar pas a la novetat. Per tant, enfrontar-se significa aferrar-se per mantenir viva alguna cosa antiga. Aquesta metodologia suggereix acceptar el col·lapse com a part natural del procés per reduir els seus efectes negatius i, fins i tot, aprofitar-los. (Bardi, 2022).

1.2 Derber, Charles; Suren Moodliar (2023): *Dying for Capitalism: How Big Money Fuels Extinction and What We Can Do About It*

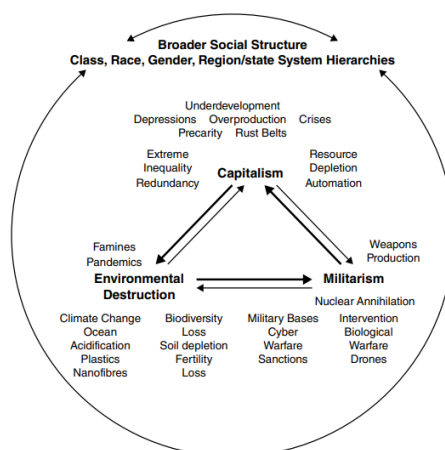
"Dying for Capitalism: How Big Money Fuels Extinction and What We Can Do About It" és una obra que relaciona el capitalisme, la destrucció ambiental i el militarisme. L'autor per fer-ho secciona el llibre en tres parts.

1.2.1 El sistema ocult de la extinció

En aquest apartat de l'obra s'introdueix el concepte "Triangle de l'extinció", que descriu com el capitalisme, la destrucció ambiental i el militarisme estan correlacionats entre si creant una situació perillosa per a la humanitat i el planeta. Els autors argumenten que el capitalisme és la força principal que impulsa tant la destrucció ambiental com el militarisme, perquè aquesta corrent té una necessitat de creixement i expansió que arrasa amb els recursos necessaris.

- Capitalisme i Destrucció Ambiental: El capitalisme impulsa la destrucció ambiental perquè sovint prioritza els guanys sobre la sostenibilitat. La noció de que el sistema capitalista impulsa el canvi climàtic és destacada només per uns pocs analistes principals (Derber, Charles; Suren Moodliar, 2023).
- Destrucció Ambiental i Militarisme: La degradació mediambiental sovint provoca conflictes sobre els escassos recursos, que al seu torn alimenten el militarisme (Derber, Charles; Suren Moodliar, 2023).
- Militarisme i Capitalisme: El complex militar-industrial és un motor econòmic clau per al capitalisme, que utilitza la guerra (proveïment d'armes) com a mitjà per a mantenir el creixement econòmic. En la lectura s'explica com la indústria militar nord-americana perpetua els conflictes per mantenir el creixement econòmic i la dominació global, incrementant les tensions internacionals i contribuint a la inestabilitat global.

The Extinction Triangle 25



¹ Derber, C., & Moodliar, S. (2023). *Dying for Capitalism: How Big Money Fuels Extinction and What We Can Do About It*. Routledge.

1.2.2 Els Estats Units i l'extinció

En aquesta secció, Derber i Moodliar exploren com el model capitalista neoliberal dels Estats Units contribueix de manera significativa a la crisi d'extinció global.

En primer lloc, EUA és l'economia més gran del món, fet que li dona una influència desproporcionada en l'economia global, i les polítiques adoptades pels Estats Units sovint s'imiten o imposen a altres països, la qual cosa amplifica el seu impacte. A més a més, a causa de la seva grandària, els Estats Units consumeix una quantitat desproporcionada de recursos naturals. Com bé esmenten els autors, "Els Estats Units, com a nació més poderosa, juguen un paper més important que qualsevol altra en l'establiment de les regles globals del joc" (Derber, Charles; Suren Moodliar, 2023).

D'altra banda, el dinamisme del capitalisme nord-americà es manifesta en la seva capacitat per innovar i créixer ràpidament, una característica que pot significar un avantatge competitiu i alhora una explotació més ràpida i extensa dels recursos naturals. A més, aquest ritme ràpid d'innovació i creixement introdueix inestabilitat i risc, tant econòmicament com ambientalment, ja que la recerca constant de noves oportunitats de mercat efímeres sovint condueix a pràctiques que no consideren els impactes ecològics a llarg termini.

Finalment, la negació dels límits ecològics i el rebuig de les pràctiques sostenibles estan profundament arrelats en la cultura de l'individualisme americà i en el somni americà de "viure gran" (Derber, Charles; Suren Moodliar, 2023).

1.2.3 El camí delicat cap a la supervivència

Finalment, la última part del llibre explora les estratègies necessàries per fer front a la crisi d'extinció provocada pel capitalisme, la destrucció ambiental i el militarisme.

En el capítol 9, que es troba en aquest terç de la lectura, Derber i Moodliar argumenten que el moviment abolicionista dels segles XVIII i XIX pot servir d'inspiració per als moviments actuals que lluiten contra el capitalisme destructiu. La lluita per eliminar l'esclavitud, és vist com un exemple de com els moviments socials poden superar obstacles inicialment insuperables mitjançant l'organització i l'acció col·lectiva. No

obstant, la clau per aconseguir un canvi significatiu és la organització i la unió de diverses forces socials i polítiques. Els autors destaquen la necessitat de cooperació a diversos nivells i la creació de béns públics per assegurar la sostenibilitat i la justícia social.

Així doncs, la construcció d'un front ampli i inclusiu per a la supervivència requereix estratègies diverses, des de l'organització local de base fins a les coalicions globals, i la combinació de l'acció directa amb els esforços polítics i legislatius (Derber, Charles; Suren Moodliar, 2023).

1.3 Chomsky, Noam; Marv Waterstone (2021): *Consequences of Capitalism: Manufacturing Discontent and Resistance*

Chomsky i Waterstone comencen el llibre amb la idea que el sentit comú és una eina poderosa que les elits utilitzen per mantenir el seu poder. Aquestes creences i valors compartits es donen per suposats i sovint no es qüestionen, cosa que, alhora reforça la hegemonia de les idees establertes. Això fa que la majoria de la població accepti les estructures polítiques i econòmiques com a naturals i inevitables. Els autors expliquen que el sentit comú no és inherentment correcte o objectiu, sinó una construcció social influenciada pel poder i, per tant, pels interessos dels grups dominants.

El realisme capitalista és una creença que defensa el capitalisme com l'únic sistema viable. Aquesta visió, especialment present als Estats Units, desmotiva la cerca d'alternatives, accentua el manteniment de les estructures capitalistes i dificulta els intents de reforma o canvi. Això exemplifica com les idees dominants són utilitzades per les elits per mantenir el seu poder i assegurar la continuïtat del sistema actual.

“L'hegemonia, tal com l'utilitzo aquí, és la governança amb el consentiment dels governats. La forma alternativa de governança és la coerció.”

Derber, Charles; Suren Moodliar (2023)

Segons els autors, la hegemonia és preferible a la coacció perquè evita l'oposició i la resistència, fent que el govern sigui més estable i menys costós de mantenir. No obstant això, per aconseguir aquesta dominació és important que els governats creguin que els

governats o elits actuen en el seu interès, per reduir l'oposició i alhora incrementar la sensació de legitimitat.

Una altra idea que s'exposa a la lectura és que el capitalisme sovint requereix l'expansió militar per accedir a nous mercats i recursos. Històricament, això s'ha manifestat a través de la colonització i l'imperialisme i actualment els conflictes militars es justifiquen per mantenir la despesa militar elevada i assegurar el control econòmic global.

Chomsky i Waterstone expliquen com el capitalisme contribueix a la degradació ambiental. Els autors argumenten que el sistema capitalista veu la natura com una font de recursos i un lloc per desfer-se dels residus. Aquesta perspectiva condueix a una explotació insostenible dels recursos naturals i a una crisi ambiental global.

Algunes de les cites del llibre que justifiquen aquesta visió dels autors són:

“La desforestació per a l'expansió agrícola i l'extracció de recursos és un exemple principal de com les pràctiques capitalistes condueixen a una destrucció ambiental significativa.”

“La contaminació industrial i les emissions de gasos d'efecte hivernacle són els principals contribuents al canvi climàtic, impulsats per la recerca incessant del creixement econòmic sota el capitalisme.”

Derber, Charles; Suren Moodliar (2023)

El neoliberalisme, la globalització i la financerització han transformat les economies i així com les societats perquè promouen la desregulació, la privatització i la reducció dels serveis públics. La globalització facilita la mobilitat del capital però restringeix la mobilitat laboral degut a la desigualtat de poder entre capital i treball, les restriccions migratòries, la competència internacional i la desregulació laboral. Aquesta dinàmica ha accentuat les desigualtats econòmiques i socials.

Els autors examinen com diversos moviments socials, laborals, ambientals, de drets humans i de justícia social resisteixen les conseqüències negatives del capitalisme. Destaquen que les elits intenten debilitar aquests moviments mitjançant tàctiques com la divisió interna, la repressió, la cooptació i la desinformació per mantenir el seu estatus. Malgrat els obstacles, en l'obra se subratlla que és possible aconseguir una societat més

justa i equitativa mitjançant la cohesió i la coalició entre aquests moviments socials, ja que la seva unitat augmenta la força i capacitat d'influència per fer front al poder establert.

Finalment, l'últim capítol conclou que la pandèmia de Covid-19 ha revelat les falles d'un sistema capitalista neoliberal globalitzat. Tal com es menciona en l'obra, la COVID-19 ha magnificat les desigualtats existents, colpejant els més pobres i vulnerables, mentre que els rics sovint escapen dels pitjors efectes (Derber, Charles; Suren Moodliar (2023)). Chomsky i Waterstone argumenten que només amb un canvi equitatiu i just en les estructures econòmiques i socials, podrem garantir un millor futur per a tothom.

2. Segona secció: Reflexió crítica de les lectures

Els tres llibres seleccionats per a aquest assaig, comparteixen un fil conductor comú: l'anàlisi de les conseqüències del capitalisme en diferents àmbits, especialment en l'impacte social i ecològic.

Una idea central és que l'augment del capitalisme crea col·lapses i destrucció de recursos. Ugo Bardi explica que els sistemes complexos, per la seva naturalesa son propensos al esnorrar-se sota pressió constant, i el capitalisme, amb el seu model de creixement continu, augmenta aquestes tensions fins a punts insostenibles. Això és especialment evident en els aspectes ecològics, on l'explotació de recursos naturals accelera la degradació ambiental i l'exhauriment de recursos natural.

Charles Derber i Suren Moodliar amplien aquesta anàlisi vinculant el capitalisme no només amb la destrucció mediambiental sinó també amb el militarisme. La seva teoria del "Triangle de l'extinció" argumenta que aquesta corrent econòmica provoca la degradació ambiental, que al seu torn genera conflictes pels recursos escassos. Les confrontacions alimenten el militarisme, creant un cercle viciós que no només agreuja els col·lapses ecològics sinó que també contribueix a la inestabilitat social i política.

En la última lectura analitzada s'aporta una dimensió ideològica a aquesta crítica, argumentant que el capitalisme manté el seu poder mitjançant la construcció d'una hegemonia de sentit comú que fa que les estructures polítiques i econòmiques semblin naturals i inevitables. Aquesta supremacia desmotiva la cerca d'alternatives, perpetuant les condicions que porten als col·lapses descrits per Bardi i a la destrucció ambiental i militarisme analitzats per Derber i Moodliar. Els autors suggereixen que la percepció de la inevitabilitat del capitalisme dificulta el canvi i la reforma, la qual cosa permet que els cicles de col·lapse i destrucció continuïn sense interrupció.

En resum:

En conjunt, totes les obres proporcionen una anàlisi de com el capitalisme contribueix a una sèrie de problemes globals interconnectats.

- Col·lapse i destrucció de recursos: Tots tres llibres coincideixen en que el capitalisme, amb el seu enfocament en el creixement il·limitat, porta a la sobreexplotació de recursos naturals, cosa que eventualment condueix a col·lapses ecològics. Bardi se centra en els aspectes científics i ecològics d'aquests col·lapses, mentre que Derber i Moodliar afegeixen una dimensió política i militar.
- Conflictes i militarisme: Derber i Moodliar argumenten que el capitalisme fomenta conflictes pels recursos que alimenten el militarisme, incrementat així el caos socials i polítics. Aquest aspecte complementa les observacions de Bardi sobre els col·lapses dels sistemes complexos i la visió de Chomsky i Waterstone sobre la resistència ideològica.
- Hegemonia i inacció: Chomsky i Waterstone ofereixen una perspectiva ideològica que explica com el corrent capitalista perpetua aquestes crisis fent que les estructures actuals semblin impossibles de modificar.. Això impedeix una resposta efectiva als problemes descrits per Bardi i Derber i Moodliar.

El Global Resources Outlook 2024 de la UNEP és un informe que mostra que l'extracció de recursos naturals s'ha triplicat en els últims cinquanta anys a causa, en gran part, del creixement econòmic capitalista. En aquest, es destaca que la tendència continua accelerant-se i que, sense una acció urgent, aquest valor podria augmentar un 60% més des del 2020 fins al 2060. L'explotació massiva de recursos és una evidència clara de com el capitalisme impulsa l'ús intensiu de recursos naturals, sovint sense tenir en compte la sostenibilitat o els impactes ambientals. Així doncs, les idees que exposen els autors dels llibres estan en línia amb les conclusions d'aquest informe, ja que ambdós assenyalen com el sistema capitalista depèn de la contínua explotació de recursos.

L'informe del World Resources Institute analitza com l'explotació de recursos com sovint porta a la malversació, la degradació ambiental i conflictes civils. El cas de Txad mostra com els ingressos del petroli han incrementat la corrupció i el conflicte sense millorar les condicions de vida. Això recolza que l'explotació de recursos naturals en economies capitalistes sovint perjudica les comunitats locals i té greus conseqüències socioeconòmiques i ambientals (World Resources Institute). Aquestes observacions donen suport a les teories que s'han esmentat anteriorment.

En conjunt, les idees desenvolupades al llarg de l'assaig manifesten la importància del col·lectivisme per lluitar per causes comunes. Els seus enfocaments són molt positius pel fet que permeten prendre consciència sobre la importància de la cooperació per abordar problemes com el canvi climàtic, la desigualtat econòmica i la sostenibilitat dels recursos naturals.

L'Acord de París de 2015, amb més de 190 països compromesos a reduir emissions, i els Objectius de Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides per disminuir la desigualtat econòmica, són exemples i arguments a favor que mostren que la cooperació col·lectiva és essencial per a un futur sostenible i just.

Això no obstant hi ha arguments en contra que desmunten la hipòtesi prèvia. Aplicant el raonament de que el canvi climàtic és una situació de caos típica d'un sistema complex, es pot sostenir que aquest és inevitable i que els esforços per mitigar-lo poden ser inútils o contraproductius. Aleshores, seguint l'estratègia de Seneca, no hauríem d'enfrontar-nos a el canvi climàtic (entre d'altres), amb acció col·lectiva o lluitant pel canvi de polítiques i tendències capitalistes, sinó acceptar els fets.

L'expresident dels Estats Units, Donald Trump, ha expressat opinions que podrien alinear-se amb la idea que els esforços per mitigar l'escalfament global són inútils o contraproductius. Trump, amb una forta orientació cap al capitalisme, ha mostrat escepticisme sobre l'escalfament global, qualificant-lo en diverses ocasions de "fraude" i retirant els Estats Units de l'Acord de París durant el seu mandat. Per tant, es podria dir que l'expresident segueix aquesta corrent en què no creu en l'escalfament global, justificant-se amb l'estratègia de Seneca.



². Titular amb declaracions de Donald Trump

² Monge, Y. (2018, 27 de novembre). Trump sobre el informe del cambio climático: "No me lo creo". El País. Recuperat de https://elpais.com/internacional/2018/11/27/estados-unidos/1543283242_634443.html#

3. Tercera secció: Reflexió personal de les lectures

M'agradaria començar aquesta última secció expressant que, encara que hi ha moltes teories oposades que defensen el capitalisme com un sistema equitatiu que genera prosperitat, en aquest assaig només m'he centrat en tres obres que estan en contraposició a aquesta visió. Potser hauria estat més interessant i alhora dificultós investigar i analitzar obres que defensen el capitalisme com a una corrent molt positiva, ja que la meua perspectiva es mou en la mateixa direcció que els autors triats. D'aquesta manera, hauria pogut crear un debat sobre els beneficis i desavantatges del capitalisme. No obstant això, aquesta no era la meua finalitat primordial, sinó analitzar els efectes negatius d'aquest sistema per destacar els efectes negatius que sovint passen desapercibuts.

Tot i que no he expressat cap idea positiva respecte al capitalisme en aquest assaig, entenc que no tot és blanc o negre. Jo penso que probablement, fent recerca, també es trobaran alguns aspectes del capitalisme en concordança amb les idees exposades o fins i tot maneres d'aconseguir un bé social i mediambiental a través d'aquest sistema econòmic. Per exemple, el capitalisme ha estat un motor d'innovació tecnològica que ha permès avenços importants en la medicina i la comunicació, millorant la qualitat de vida de moltes persones. A més, iniciatives com les empreses socialment responsables mostren que és possible integrar preocupacions socials i ambientals dins del marc capitalista.

M'agradaria aprofundir en l'estratègia de Sèneca i la teoria del col·lapse, anant més enllà dels temes estrictament econòmics o mediambientals, i aplicar-les a la nostra realitat com a persones. Com a individus, som sistemes extremadament complexos, i és normal que de tant en tant experimentem col·lapses, ja sigui per motius laborals, situacions d'estrès o altres factors. En aquestes situacions, sovint adoptem actituds reàcties, intentant ometre com ens sentim realment o abordant el nostre estat emocional de manera agressiva.

Jo opino, que per molt difícil que ho sigui, hauríem d'aprendre a acceptar aquests col·lapses personals, tal com suggereix l'estratègia de Sèneca. Aquesta manera d'actuar ens permetria comprendre que aquest estats no són necessàriament negatius, sinó que poden ser una oportunitat per a la reflexió i el creixement personal.

Si som conscients i acceptem les nostres limitacions i moments de debilitat, podem desenvolupar mecanismes més eficaços per gestionar-los. Així doncs, tal com ens ensenya l'estratègia de Sèneca, podem treure profit dels col·lapses per convertir-nos en individus més forts i equilibrats.

També voldria destacar que, com a joves, tenim l'oportunitat de fer soroll i mobilitzar-nos per a un món millor. És important que ens comprometem a defensar la equitat, preocupar-nos pel futur del planeta i rebutjar la violència i el militarisme innecessari. Jo opino que tenim part del poder a les nostres mans per decidir el futur que volem veure. Treballar col·lectivament, idea exposada amb anterioritat, és clau en aquest procés per aconseguir resultats. I ja no només objectius ambiciosos com canviar el món, sinó fites a una escala més petita com per exemple aconseguir un bon resultat en un treball en grup o guanyar un partit de futbol.

Penso que és important reflexionar sobre els treballs crítics d'autors com Bardi, Derber i Chomsky, que ens ofereixen una visió profunda sobre els efectes negatius del capitalisme. A partir d'aquesta comprensió, podem explorar formes alternatives de gestionar l'economia que prioritzen el benestar de les persones i del medi ambient. Que el camí i la investigació d'aquests autors no sigui en va per al progrés!

Així doncs, amb aquestes reflexions que potser van més enllà de l'aspecte econòmic, però que n'he pogut arribar-ne gràcies al contingut d'aquests llibres finalitzo la meua anàlisi.

4. Referències

Bardi, U. (2019). *Before the Collapse: A Guide to the Other Side of Growth*. Springer International Publishing.

Chomsky, N., & Waterstone, M. (2021). *Consequences of Capitalism: Manufacturing Discontent and Resistance*. Haymarket Books.

De Silva, L. (2014, May 12). What will it take to end resource curses. WRI. Recuperat de <https://www.wri.org/insights/what-will-it-take-end-resource-curses>

Derber, C., & Moodliar, S. (2023). *Dying for Capitalism: How Big Money Fuels Extinction and What We Can Do About It*. Routledge.

Monge, Y. (2018, 27 de novembre). Trump sobre el informe del cambio climático: "No me lo creo". El País. Recuperat de https://elpais.com/internacional/2018/11/27/estados_unidos/1543283242_634443.html#

United Nations Environment Programme. (2024). *Global Resource Outlook 2024*. Recuperat de <https://www.unep.org/resources/Global-Resource-Outlook-2024>